

Medijski tehnik in finance

mag. Anja Megušar, profesorica matematike, Srednja medijska in grafična šola Ljubljana

Mladi in denar. Ali dijake umetniških smeri, kot je medijski tehnik, zanima ekonomija? Letos že drugo leto poučujem poleg matematike tudi osebne finance in lahko napišem, da jih zelo zanima. Zanimivo mi je poučevati predmet, ki vsakogar zanima, v primerjavi z matematiko, ki ne zanima nikogar. Članek govori o finančnem opismenjevanju mladih. Mladi dandanes ne vedo veliko o financah. Ko slišijo besedo finance, imajo v mislih direktorje velikih podjetij. Ne vedo pa, da se vsak dan srečujejo z njimi. Na šoli smo se odločili, da jih poučimo, kaj je posojilo in kaj varčevanje ter kako privarčevati za obdobje po upokojitvi.

Uvod

Otroke ob vstopu v šolo bralno in matematično opismenjujemo. Ko so starejši, jih opismenjujemo tudi naravoslovno, digitalno, estetsko, umetniško ... Naučimo jih brati, pisati, računati. V zadnjih časih jih naučimo uporabljati računalnik bolje, kot ga znamo mi sami. Pozabimo pa na finančno in potrošniško pismenost. Znano mladi presoditi, ali se bolj splača varčevati za počitnice ali preprosto prekoračiti limit na bančnem računu? V sodobnem svetu kapitalizma je finančna pismenost vedno bolj pomembna. Potrošniki potrebujejo večšine, znanja in strategije za olajšanje vsakdanjega odločanja. Zaradi spreminjajočih razmer je za potrošnike finančno izobraževanje postalo kar vseživljenjska izkušnja. Zato smo se na šoli odločili, da ta znanja ponudimo našim dijakom.

Finančno opismenjevanje

Otroci se s svetom financ srečajo že ob prvem prejetju žepnine, denarnega darila. Babice zelo rade namesto fizičnih daril darujejo denar z besedami:

»Kupi si nekaj, kar si želiš.« Kaj pa si želimo? Si želimo nekaj dražjega? Kako bomo prišli do izpolnitve dražje želje, če pa je babica premalo podarila? Ko odrasčajo, se seveda želje večajo: telefon, avto ... Ko odrastejo, pa se želijo osamosvojiti. Toda kako? So nas starši dovolj poučili o ravnanju z denarjem? Kdaj je čas, da gremo »na svoje«? Dijake preprosto poučim, da dokler ne vedo, koliko znaša položnica za elektriko, vodo, smeti ... ni čas za osamosvojitve. Ko jih bodo začele zanimati takšne stvari, pa morajo paziti, da zaslužijo več, kot bodo znašali stroški. Osamosvojiti se na podlagi privarčevanega denarja je težko, saj bo kupček skopnel. Kaj pa potem? Mladi morajo razumeti, da dokler živijo pri starših, starši plačujejo položnice. Nič ni zastoj v naši družbi.

Na naši šoli dijaki poslušajo predavanja o financah en semester po eno uro na teden. V tem času se posvetimo ravnanju z denarjem, varčevanju, posojilom, izbiri sanjskega poklica in kako preživeti po upokojitvi.

V svetu financ velja nekaj osnovnih pravil za ravnanje z denarjem:

1 Porabi manj kot zaslužiš

Denar ne sme vladati nam, pač pa moramo mi obvladovati njega. Življenje od plače do plače je težko in ga nikomur ne privoščim. Dijake že prvo uro pozovem, da začnejo zapisovati svoje prihodke in odhodke. Na list papirja, v svoj dnevnik ali preprosto v aplikacijo na telefonu. Zapisati morajo tako velike prihodke (žepnina, štipendija) kot tudi majhne (najden kovanec na pločniku). Zapisati pa morajo tudi vse odhodke, velike (plačilo položnice za telefon) in majhne (kavica, cigareti). Dokler ne vemo, kam damo denar, ne moremo z njim upravljati. Že po enem mesecu tako dijaki spoznajo, da je položnica za telefon sicer visoka, ne porabijo pa največ denarja za telefon. Ena kavica na dan, vsak dan, ali pa škatlica cigaret na dan ni zanemarljiv strošek. Konec meseca pogosto preseže položnico za telefon.

2 Del dohodkov najprej nameni varčevanju

Naslednji korak pri upravljanju z denarjem je razporeditev sredstev. Dijakom naročim, naj dobro pregledajo svoje prihodke in odhodke, ki so jih pridno zapisovali. Ugotoviti morajo, koliko denarja porabijo za nujne stroške (položnice, prehrana) in koliko denarja zaslužijo. Ko ta dva zneska odštejejo, vidijo, koliko denarja imajo pravzaprav na voljo za svoje želje. Svetujem jim, da s polovico tega zneska vsak mesec varčujejo. Varčujejo za dolgoročne cilje, kot so izpit za avto ali maturantski izlet. Kasneje, ko se bodo osamosvojili, bo ta polovica namenjena investiranju in varnostni rezervi. Drugo polovico pa lahko porabijo za svoje vsakdanje potrebe in »kavice«.

Z dijaki se pogovarjamo tudi o različnih oblikah varčevanja in investiranju. Spoznajo, da je varčevanje na bankah zaradi nizkih obrestnih mer primerne le za kratkoročna varčevanja in za likvidnostne potrebe. Primerne je za varnostno rezervo, ko gre kaj narobe. Za dolgoročne cilje pa so primernejši vzajemni skladi, ki obljublajo večje donose. Še vedno pa so dovolj varni, da vlagamo denar in varčujemo za pokojnino, tudi če nismo ekonomisti.

3 Oblikuj varnostno rezervo

Denarja, ki je namenjen dolgoročnim ciljem, ne porabljamo. Namenjen je našim ciljem v prihodnosti. Predstavlja pa tudi našo varnostno rezervo. Sedaj, ko živijo pri starših, bodo za njihove potrebe poskrbeli oni. Ko pa bodo imeli svoje družine in bodo ostali brez službe, pa bo to lahko predstavljalo velik problem. Velik problem lahko predstavlja tudi pokvarjen pralni stroj ali avto. Avto je potrebno vsako leto registrirati in dijaki kar pozabijo, da bodo morali plačati tudi ta strošek, ko bodo imeli svoj avto.

4 Pametno se zadolžite

Osnovno pravilo financ pravi, da se za stvari, ki niso nujne, ne zadolžujemo. Dijakom predstavim razliko med luksuznim avtomobilom in rabljenim avtomobilom. Česa si želijo in kaj potrebujejo. Marsikateri izdelek lahko načrtujemo vnaprej in tako lahko zanj varčujemo. Dijaki spoznajo, da pri varčevanju na svoj kupček privarčevanega denarja dobijo obresti. Pri zadolževanju pa bodo poleg izposojenega denarja morali vrniti tudi obresti. Če bodo šli na počitnice, ki si jih ne morejo privoščiti, s kreditom, bo po koncu počitnic ostal grenak priokus odplačevanja posojila. Če pa bodo odšli na počitnice s privarčevanim denarjem, bodo ponosni nase. Po počitnicah pa bodo ostali le spomini na peščene plaže in zabavo.

Naučijo se tudi razlikovati med kreditom in bančnim limitom. Limit je sicer zelo enostavno posojilo, hitro dostopno, je pa tudi najdražje posojilo. Vsi vedo, da jim bankomat ponudi dva zneska »stanja«, redko kateri dijak pa razume, da večja številka ne predstavlja njegovega denarja in da bo moral uporabiti le tega plačati.

5 Padci nas krepijo in so naša najboljša šola

Vsi, ki so v svojem življenju uspeli, so na svoji poti doživeli tudi padce, a so se vedno pobrali in se iz tega nekaj naučili. Poraz in uspeh gresta z roko v roki. Zato je še toliko bolj pomembno, da se z mladimi pogovarjamo o njih. Mladi pogosto ne vedo, kaj bi počeli v življenju. Ne vidijo se čez 5, 10 let. Vedo, kaj okolica pričakuje od njih. Oni pa se v vsem skupaj izgubijo. Pri naših urah tako govorimo tudi o njihovih željah, o njihovih hobijih in kompetencah. Zakaj bi 40 let trpeli v službi, ko pa lahko počnemo nekaj, kar nas veseli. Nekaj, v čemer smo dobri. Zato pa ti še plačajo.

Mlade je potrebno vzpodbujati pri poslušanju svojega srca. Naj poskusijo čim več stvari. Naj se ne bojijo življenja in naj postanejo akterji svojega življenja. Naj delajo, kar jih veseli in kar se jim zdi prav. Ne pa tistega, kar nekje piše ali nekdo hoče od njih.

Poleg finančnih lekcij pa se z dijaki pogovarjam tudi o času upokojitve. Vsakič mi razložijo, da se jih to ne tiče, da so še mladi. Pa se jih res ne? Že Albert Einstein je rekel, da je obrestno obrestni račun osmo čudo sveta. Če vložiš 10 000 € za 40 let, dobiš skoraj enkrat več, kot če isti znesek vložiš deset let kasneje, le za 30 let. Obresti so kot sneže-

na kepa na vrhu hriba. Dlje, ko se kotali po bregu navzdol, večja zraste. Tudi obresti rastejo, ko se začnejo obrestovati.

Dijakom razložim, da se življenjska doba daljša, rodnost pa pada. Prebivalstvo se tako stara. Vedno več bo upokojencev in vedno manj aktivnega prebivalstva, delavcev. Pokojninska blagajna je posledično vedno bolj obremenjena in državne pokojnine vedno nižje. Dijaki morajo razumeti, da se ob upokojitvi prihodki razpolovijo. Težko bodo vzdrževali standard življenja, ki se ga bodo navadili, če ne bodo imeli prihrankov. Dovolj prihrankov pa bodo imeli le s pravilnim upravljanjem z denarjem.

Zaključek

Dijaki o osebnih financah zelo radi poslušajo in se o njih pogovarjajo. Najlepše pa mi je bilo, ko mi je en dijak povedal svojo zgodbo. Ko je po prvi uri prišel domov, se je oče razveselil: »Končno nekaj uporabnega.« Povedal mi je, da je njegova mama po dolgi odsotnosti z dela zaradi bolezni ostala brez službe. Ko smo govorili o sanjskih poklicih, sem jim povedala, da naj izhajajo iz sebe, kaj oni radi počnejo, v čem so oni dobri. Tako je dijak doma mamo prepričal v okraševanje tort. Mama je to vedno rada delala, sedaj pa s tem zasluži tudi kakšen evro. Povedal mi je tudi, da med vikendi dela in povprečno na mesec tako zasluži okoli 50 €. Polovico nameni varčevanju za voziški izpit, polovico pa ima za trenutne želje in potrebe. Finančno opismenjevanje je torej doseglo svoj namen.

Graf prikazuje, koliko privarčujemo do upokojitve, če začnemo varčevati ob prvi zaposlitvi, in koliko, če začnemo varčevati 10 let kasneje.